

Reformatsiooni 500. aastapäev

31. oktoobril kell 12 peeti Tartu Peetri kirikus Tartu, Valga ja Võru praostkondade ühine usupuhastuspüha jumalateenistus.

Pihikõne pidas Tartu praost Ants Tooming, armukuulutuse ütles Võru praost Üllar Salumets. Algusliturgias teenis kaasa Valga praost Mart Jaanson. Pühakirja lugesid dr Tarmo Kulmar ja õpetaja Rene Alberi ning usutunnistuse luges titulaarpraost Eenok Haamer. Jutulustas piiskop Joel Luhamets. Kirikupalve pidasid õpetajad Mehis Pupart, Aivo Prükk, Andrus Mõttus ja Raigo Ojamets. Armulaua seadis piiskop Joel Luhamets. Temaga koos jagasid armulauda politsei peakaplan Valdo Lust, õpetaja Joonas Toivanen ja diakon Siimon Haamer, tänapalve pidas abipraost Kristjan Luhamets ning kogudust õnnistas piiskop. Lisaks osales jumalateenistusel veel hulk vaimulikke nii Tartu, Võru kui Valga praostkonnast.

Muusikaga teenisid organist Elke Unt, koorijuht Anna Humal, solist bariton Atlan Karp, Tartu Luterliku Peetri kooli lastekoor, kellega liitusid Tartu Kristliku Põhikooli lapsed ja muusikaõpetaja Kristi Jörberg.

Pidulikul jumalateenistusel osales ka Tartu linnapea Urmas Klaas. Jumalateenistuse järel istutasid Peetri kooli õpilased koos piiskopiga kiriku aeda õunapuu.

Jumalateenistus Tallinnas

Kell 18 lõpetati Tallinna toomkirikus jumalateenistusega reformatsiooni juubeliaasta. Ühtlasi esitleti EELK Usuteaduse Instituudi väljaannet „Reformatsioon 500 – vaimsus, kultuurimõjud, perspektiivid“ ning Arne Hiobi raamatut „Martin Luther ja protestantlik reformatsioon“. Jumalateenistusest tegi ülekanne Tallinna televisioon.

Õpetaja Kristjan Luhamets, diakon Siimon Haamer ja piiskop Joel Luhamets õnnistavad lapsi usupuhastuspühal Tartu Peetri kirikus.

Foto: Tiit Kuusemaa

Lisaks Tallinnale ja Tartule peeti usupuhastuspüha jumalateenistusi paljudes kirikutes Eestimaal ja üle maailma. Tartu Pauluse kirikus ristiti sel õhtul 14 täiskasvanut.

Usupuhastuspüha ajaloost

16. sajandil tähistati reformatsiooniga seoses mitmesuguseid aastapäevi, näiteks Martin Lutheri sünni- ja surmapäeva vastavalt 10. novembril ja 18. veebruaril, samuti Augsburgi usutunnistuse mälestuspäeva 25. juunil. Reformatsiooni 100. aastapäeva peeti enamikes luterlikes ja reformeeritud kirikutes 31. oktoobril. Aastal 1667 määras Saksi kuurvürst Johann Georg II selle päeva kõigile protestantidele usupuhastuspühaks. Sageli peeti seda siiski 31. oktoobri järgneval pühapäeval.

Aastal 1961 märkas Lutheri uurija Erwin Iserloh, et Luther ei ole kusagil mainitud 95 teesi naelutamist nimelt 31. oktoobril 1517. Küll kannab seda kuupäeva Lutheri manitsuskiri, mille ta koos 95 teesiga saatis Mainzi pea-

piiskop Albrechtile. Et just sel päeval teesid Wittenbergi lossikiriku uksele naelutati, sellest kirjutab Philipp Melanchthon 1546. aastal Lutheri teoste esimese köite eessõnas. Luther ise oli selleks ajaks juba surnud. Melanchthon saabus Wittenbergi alles 1518. aastal, mistõttu ei saanud ta olla sündmuse vahetu tunnistaja.

Aastal 2006 avastas Martin Treu Jena raamatukogus, et Uue Testamendi 1540. aasta eksemplaris, kuhu Martin Luther oma käega on palju märkmeid teinud, leidub ka Lutheri sekretäri Georg Röreri (1492–1557) märkus: „Kõigi pühade päeva eelõhtul Issanda aastal 1517 naelutas doktor Martin Luther teesid indulgentside kohta Wittenbergi kirikute ustele.“

Ka Röser polnud sündmuse vahetu tunnistaja, kuid Lutheri ühe lähedase kaastöölisena on ta märkuse kirja pannud Lutheri eluajal novembris 1544. Tegu on vanima kinnitusega, et teeside naelutamine just 31. oktoobril 1517 tõepoolest aset leidis.

Talis Mölder: Jumala mõistmine

Isadepäeva eel rääkisime koguduse liikme ning Marta ja Meeri isa Talis Mölderiga.

Räägime alustuseks Sinu perest ja lapsepõlvest.

Mul on kolm venda, kaks nooremat ja üks vanem vend, neli poissi on meie peres. Olen sündinud Tallinnas, isa oli kiirabihaiglas südame ja veresoonte kirurg. Ema oli enam-vähem alati kodune. Mu pere ei olnud lapsepõlves kristlik, aga kodu oli korralik ja hea. Vanemad elavad mõlemad Soomes, nüüd on nad lahutatud.

Lapsepõlves elasime esialgu Mustamäel, arstide ühiselamu korteris. Seejärel kolisime Lasnamäele. Kuna meie peres oli palju lapsi, siis saime sinna uue korteri, elasime seal mõned aastad ja käisin Tallinna 7. Keskkoolis. 1990ndate aastate alguses värvati isa Soome arstiks ja siis kolis meie pere Soome. See ei toimunud ühekorraga. Alguses läks isa ise sinna, siis läksime suvevaheajaks isa juurde ja siis kolisime ajapikku Soome, vanem vend jäi Eestisse, tema käis siin keskkoolis.

Mu vanem vend on nüüd edukas ärimees, tal on oma pere ja elu läheb hästi. Üks mu vendadest elab omaette ja töötab Tallinnas. Kõige noorem vend elab ja töötab Soomes selles linnas, kus me elasime, Kokkolas. Tal on kolm last, kellest kahe ristiisa on mul rõõm olla.

Mina tulin Eestisse tagasi ülikooli, lõpetasin Soomes keskkooli ära.

Milline isa sinu isa on?

Mul on hea isa. Ta on oma elust suure osa elanud oma lastele, ka see aeg, mis ta on töötanud, on ta teinud seda pere, oma laste nimel. Seda tänaseni, ta toetab meid igati ja külastab ise regulaarselt meid, oma poegasid. Kõiki oma lapselapsi, keda on kokku seitse, hoiab ta väga ja tahab alati nendega aega veeta ja tegeleda.

Ta on oma lastele pühendanud oma aega ja ressursi. Kui tal puhkus oli, siis läksime maale Iisakusse ja tegime sporti koos. Hilisemas nooruspõlves ka sai isaga üks-ühele korvpalli ja lauatennist mängitud, alguses võitis tema, siis vahepeal oli seis pingeline ja siis hakkasin mina ka võitma. Aastaid mängisime temaga koos korvi.

Uisutamas ja suusatamas käisime koos. Isa on mul ka sportlik. Ta ei ole veel eriti vana, 64. Isa plaanib hetkel, millal pensionile minna. Praegu ta rulluisutab, varem käis jooksmas. Sel suvel rulluisutas ta 800 km, eelmise suvi 1300 km. Sealt on ilmselt ka minusse spordipisik istutatud.

Tulid Eestisse ülikooli. Mida sa õppisid?

Kehakultuuri.

Nüüd oled sa kehalise kasvatusõpetaja.

Täna olen kehalise kasvatusõpetaja. Algselt läksin ma õppima treeninguõpetust ja pidin treeneriks saama. Sain ka, aga siis õppisin bakalaureuseõppes lisaks, treeninguõpetus oli diplomiope. See annab õiguse töötada õpetajana.

Vahepeal olin treener ja õpetaja mõlemat täiskoormusega. Siis olid päevad väga pikad, vahel lapsed juba magasid kui ma koju jõudsin. See pani mind mõtlema. Praegu on õpetajatöö

kindlasti mu põhitöö. Jumal tänatud, et ma selle töö sain. Ma ei tahtnud alguses väga seda tööd. Üks tuttav, nüüd hea kolleeg, ütles, et koht Nõo Reaalgümnaasiumis vabanes ja töötingimused on head, spordihoone on uus ja direktor spordimees. Olen väga õnnelik, et see töö mul on. Mu töö on lihtne ja tore tänu headele õpilastele. Nõo on üks tõmbekoole, sinna tulevad õpilased ka mujalt, distsipliiniprobleeme ei ole eriti.

Gümnaasiumis on sporditegemise tähtsus koolis seda suurem, et huvi kooliväliste treeningute vastu kipub kaduma.

Ma olengi sellise hoiaku võtnud, sellise väikse eesmärgi, et need kolm aastat, mis nad seal minu juures on, suudaks ma neile jätta mingisuguse spordipisiku, et nad tegeleksid milligagi. Ma ei rõhuta üldse tippporti, vaid tähtis on leida endale mingisugune mõnus tegevus. Meie koolis on sportlikke õpilasi muidugi palju.

tekib läbi oma laste ja isarolli

Mis su enda lemmik spordiala on?

Minu eriala on saalihoki. Hakkasin sellega tegelema 2001. a. Saalihoki on Eestis marginaalne ala, raha on selle ala jaoks vähe. Nii on see olnud selline intensiivne töö, pühendumisega. Olen sinna endast palju pannud. Kui uus Maaülikooli spordihoone sai valmis, siis läksime sinna kohe kosja ja saime treeningvõimalused. Enne ei saanud Tartus kodumänge mängida, ei saanud lastele treeningaegu. Olen hetkel täiskasvanute grupid üle andnud uuele tublile tegijale, Pavel Semenovile. Kõige intensiivsemal perioodil oli mul esindusmeeskond, duubel-meeskond, naiskond ja Eesti naiste koondis. See oli väga tihe, aga meeldis mulle ka. Täna tegelen ma rohkem lastega, mul on kaks gruppi. Nõos annan lisaks üks kord nädalas oma õpilastele trenni. Aga põhitööna olen nüüd kehalise kasvatuse õpetaja.

Mängin ise jäähokit härrasmeeste liigas, kus nügida eriti ei tohi. Hokit mängisin juba Soomes kooliajal. Uisutama õppisin varakult, isa tegi mulle liuvälja juba Mustamäel ühiselamu taha. Nüüd tahaksin osaleda rahvaspordi üritustel. Käisin juba rattamaratoni poolikul distantsil ja tahan minna ka jooksumaratoni. Tiidrek Nurme ja Mukunga on mind inspireerinud. Püüan leida ikka aega, et ise sporti teha.

Õpilastele räägin ikka, et meile on antud üks keha, mille eest tuleb läbi elu hoolt kanda. Meie elukvaliteet sõltub oluliselt sellest, kui hästi me enda eest hoolitseme. Kui tunned ennast kehvasti, siis läheb ka tuju ära, pea ei tööta nii hästi.

Milline on teie pere praegu?

Retiga kohtusime esimest korda õpingute ajal 2004. Tutvus arenes tasapisi. Reti õppis ka kehakultuuri teaduskonnas. Meil on kaks last, Marta ja Meeri. Marta saab varsti 4-aastaseks ja Meeri sai hiljuti 1 aasta ja 4 kuud vanaks.

Milline isa sa oled?

Mõnikord täitsa hea, mõnikord päris mitte nii. Kui arvestada, kui palju on Jumal mulle andestanud, siis mõtlen, et olen oma laste suhtes tihti ülekohtu-

ne. Tahaksin olla selline isa nagu Jumal tahaks, et me oleme. Tegeleme mõlemad spordiga, seetõttu on mõlemal võistlustel käimist ja olen vahel lastega üksi. Seetõttu olen õppinud hindama kõike seda, mida tuleb päevast päeva teha ja ma tahan võtta seda vastutust. See on minu võimalus lastega olla ja tahaksin Retile ka rohkem “oma aega” võimaldada. Praegu on nad pisikesed, praegu on nii tähtis nendega koos olla.

Marta, mida Sulle meeldib isaga teha?

Marta: mängida, Paw Patrollidega (multifilmitegelased kutsikad). Joonistada. Issi joonistab hästi. Issi tegi mulle lusika.

Käid oma lastega pühapäevakoolis. Miks see sulle oluline on?

Tahaksin, et minu lapsed leiaksid õige tee varem. Kuna ma ise usun Jumalasse ja Jeesusesse, siis ma tahan, et mu lapsed ka saaksid teda tundma. Tahan, et nad saaksid kasvatatud kristlikult, et nad teavad, et Jumal on olemas ja tema on nende looja ja hoolitseb nende eest. Tema poole saab pöörduda ja nad pole kunagi üksi.

Kuidas sina jõudsid Jumala juurde?

Minu jaoks oli see pikem protsess. Ma siiamaani kasvan selles. Soomes oli meil koolis usuõpetuse tund. Seal sain üldse teada, et on midagi sellist. Aga usklikuks ma siis ei saanud, kuigi eitada ka ei julgenud ja vahel palvetasin omaette.

Kirikus hakkasin käima siis, kui naise vennalapsed said ristitud. Läksime leeri, et ristivanemateks saada. Samas oli treeneritöö pannud mind juba varem mõtlema selle peale, kuidas mõned asjad on meist sõltumatud. Kuigi treeningprogramm võib olla üks, ei ole tulemused samad. Inimeste ainulaadsus pani mind Jumalale mõtlema. Mõtlesin sellele, et peab olema midagi kõrgemat, mis on paika pandud.

Ja siis jõudsin veel huvitaval teel Jumalani. Minu vanema venna sõber terve lapsepõlve kuni keskkooli lõpuni oli Allan Kroll. Allan oli minu iidol – pikad mustad juuksed, nahktagi, kõva mees, aknast juba nägin, et kui ta tuli,

siis oli terve tänav teda täis. Minuga suhtles ta alati normaalselt. See jättis hea mulje. Soomes elades kuulsin, et Allan on usklikuks saanud. Aastaid hiljem autoga sõites tundsin, et ei suuda mainstream raadiojaamu kuulata. Sõitsin mõned päevad vaikuses. Siis panin raadio jälle käima, sattusin Pereraadio peale ja kuulsin tuttavat häält, mis rääkis mõistlikku juttu. See oli Allan Kroll. Siis sai Allanist uuesti minu iidol. Ma ei ole temaga rohkem kohtunud, aga kuulan internetist juba mitmendat ringi tema jutlusi. Leidsin veel mõned saated, mille fänniks ma hakkasin. Alguses, kui peale minu veel keegi oli autos, panin teise kanali. Täna olen ma sellest üle saanud. Kes minu autosse istub, see teab, et seal käib Pereraadio.

Nii on see olnud pikk protsess. Kirikus hakkasin käima siis, kui leeri tulin. Reti vennanaine soovitas, et me läheksime leeri Paulusesse. Treeningprogramm oli väga tihe, ristimise ja leeritamise jaoks pidi Joel meie pärast eraldi kohale tulema. Ristitud sain aastal 2012. Seal tekkisid mul uued iidolid, meie koguduse pastorid, kelle jutt oli ilmselgelt Jumala vaimust juhitud. Tunnen, et pean saama kirikusse minna. Mind häirib, kui on asju, mille tõttu see mõnel pühapäeval pole võimalik. Siis püüan kuulata jutlust raadiost. Pereraadio on väga tänuväärne asi, igapäevaselt kuulan palju Pereraadiot.

Mis on sinu elus sellest peale muutunud?

Ma olen Jumala laps, minu elus on Jeesus Kristus, ma olen päästetud. Need on väga suured asjad, mis annavad hingerahu. See teadmine, et ma olen Jumala laps ja Jeesus on patud kandnud ka minu eest, annab lootuse. Ma arvan, et muutunud on minu suhtumine teistesse inimestesse. Ma näen inimesi kui inimesi. Ma ei põlasta teisi inimesi, ka neid mitte, kes on teinud halbu asju, sest ka mina olen ju patune ja mul ei ole õigust kedagi hukka mõista. Pigem tunnen kaastunnet nende inimeste vastu, palvetan nende pärast. Ma ei tahaks inimesi kõrvale lükata.

Jumala olemuse mõistmine tekib läbi

oma laste ja isarolli, siis natuke saan aimu, mis on see inimese ja Jumala suhe. Nagu Piiblis on ka öeldud (Lk 11,13): “Kui nüüd teie, kes olete kurjad, oskate anda häid ande oma lastele, kui palju enam Isa taevast annab Püha Vaimu neile, kes teda paluvad!”

Oled sa oma elus kogenud mõnda erilist palvevastust või Jumala juhtimist?

Palvetame Martaga igal õhtul, viimasel ajal on peamine tänapalve, et meil on perekond, et oleme terved, on kodu, on töö. See töökoht ka kindlasti! Ma mäletan, kui ma läksin tööintervjuule, siis ma ei olnud kindel, kas ma tahan seda tööd, sest treeneritööga oli nii palju tegemist. Terve tee tööintervjuu-

le olin palves ja ütlesin, et Jumal, kui see on sinu tahtmine, et ma selle töö saan, siis ma selle võtan. Niisiis, kui ma selle töö sain, olin ma kindel, et see on Jumala tahtmine.

Kuidas sa koguduse elus osaled?

Käin lastega pühapäevakoolis, pühapäeval jumalateenistustel, maksan kümnist. Rohkem hetkel ei osalegi, aga nagu see usule tulemine on minu jaoks olnud pikem protsess, võib-olla on koguduse elus osalemisega samamoodi. Eks ma tunnen, et võiksin anda rohkem kogudusele tagasi.

Mis su usku igapäevaelus kinnitab ja toetab?

Kui ma käin ringi või toimetan kodus, siis mõtlen kogu aeg selle peale, kui

imelise maailma on Jumal loonud. Sellised lihtsad asjad nagu see, kui hea on värske õhk hingata või kui päike paistab peale või kui vahel lihtsalt kõik laabub, mitteusklik ei pruugi seda kõike märgata. Need kõik kinnitavad päevast päeva mu usku.

Milline on su lemmik kirjakoht Piiblist?

Mul on telefon täis märkmeid, loen loosungite raamatut iga päev ja loen täiendavaid kirjakohti, aga raske on leida sobivat. Piibel on tervik, raske on midagi välja noppida. Võib-olla seesama Ap 16,31: „Usu Issandasse Jeesusesse, siis pääsed Sina ja Su pere.“

Küsimusi esitas: Liina Raju

Jumalateenistused

12. nov kell 10 isadepäev.

19. nov kell 10.

26. nov kell 10 surnutemälestuspüha ja igavikupühapäev.

3. dets kell 10 esimene advent ja leeripüha.

Pühapäevaste jumalateenistuste ajal on lastele avatud kaks **mängutuba**.

Ülekanded jumalateenistusest on Pereraadios ja Youtube keskkonnas.

Pühapäevakool

Pühapäevakooli tunnid on laupäeviti. Kõik tunnid algavad kell 11.00:

2–4 aastased (Kirsika Berit Reino)

5–6 aastased (Aino-Liisa Petolai)

I–II klass (Annely Tubin)

III–V klass (Anu Seppa)

VI–VIII klass (Katrín Luhamets)

Lastekoor kell 10 (Anna Humal).

Kunstiring kooliealistele lastele kell 12:30 (Liive Koppel).

Koguduse elu nädala sees

Piiblitunnid – kolmapäeviti kell 17.

Taize palvused – neljapäeviti 17.30.

Naiskoor – kolmapäeviti kell 18.15.

Kammerkoor – teisipäeviti kl 18.15.

Piibliringid:

P. 5. nov kell 11.30 (Merike)

E. 6. nov kell 17.00 (Liive)

R. 10. nov kell 18.00 (Aino)

P. 12. nov kell 11.30 (Juta)

E. 13. nov kell 17.00 (Liive)

P. 19. nov kell 11.30 (Merike)

E. 20. nov kell 17.00 (Liive)

R. 24. nov kell 18.00 (Aino)

P. 26. nov kell 11.30 (Juta)

E. 27. nov kell 17.00 (Liive)

P. 3. dets kell 11.30 (Merike)

E. 4. dets kell 17.00 (Liive)

R. 8. dets kell 18.00 (Aino)

P. 10. dets kell 11.30 (Juta)

Noorteõhtud – reedeti kell 19.

Kantselei on avatud E-L 10-14, P 9-10, telefon 742 0258.

Kirik on külalistele ja palvetajatele avatud E-R 10-17, L 10-14, P 9-12.

Liikmeannetusi (soovitav 1% aastasissetulekust) saab teha ülekandega (a/a 221005105336, saaja: EELK Tartu Pauluse kogudus) või kantseleis.

Raamatupood on avatud E-R 10-18, L 10-14 ja P 11.30-12.00.

Supiköök E-R 11-13 ja L 10-12:30.

Kontserdid Pauluse kirikus

P. 5. nov kell 17 kontsert „Süütame küünla“. Laulab Schola Gregoriana Tartuensis, juhatab Lilian Langsepp. Orelil Anna Humal. Hingedeaja meeleolust kantud kontserdi kavas on tunnipalvuste laulud ja T. Albinoni, F. Couperini ning J. Pachelbeli oreli-teosed. Sissepääs annetustega.

L. 11. nov kell 19 Lõuna-Eesti koorimuusika maratoni raames annavad kontserdi 14 segakoori (Biomeedikumi segakoor, Camerata Universitatis, Elva segakoor AVE, Hugo Treffneri Gümnn. segakoor, kammerkoor SoLeMiJo, Miina Härma Gümnn. segakoor, segakoor Vanemuine, Jaan Poska Gümnn. segakoor, Tartu mäluasutuste segakoor MaSk, Tartu noortekoor, Tartu Üliõpilassegakoor, Tartu Üliõpilaste Looduskaitseringi segakoor, Tartu Maarja kog kammerkoor, Tartu Lauulupeomuuseumi

segakoor). Sündmus juhiv tähelepanu Tartu Maarja kiriku taastamisele. Piletid 6€/4€/15€.

L. 18. nov kell 15 Rahvusraamatukogu naiskoor ja meeskoor Sakala. <http://www.nlib.ee/naiskoor/>

L. 25. nov kell 19 Vanavene muusika ansambel SIRIN (Moskva) Andrei Kotovi juhatusel. Piletid 10€/13€.

K. 29. nov kell 19 kammerkoor Collegium Musicale, Eesti Sinfonietta, dirigent Endrik Üks-värv. Kavas: Bachi koraal „Jesus bleibet meine Freude“, Uusbergi „Õhtu ilu“ ja Vivaldi „Gloria“. Piletid 12€/15€.

L. 2. dets kell 18 Lõuna-Eesti neidudekooride advendikontsert. Tasuta.

P. 3. dets kell 17 Tartu Noortekoor, Politsei- ja Piirivalveameti segakoorid Akord ja Chorus Menticum. Piletitega.